

LUND UNIVERSITY

Remissyttrande: Delningsekonomi på användarnas villkor (SOU 2017:26)

Lindell-Frantz, Eva

2017

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Lindell-Frantz, E. (2017). Remissyttrande: Delningsekonomi på användarnas villkor (SOU 2017:26).

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

LUNDS
UNIVERSITET

Rektor

BESLUT

2017-08-31

Dnr V 2017/895

Finansdepartementet

Yttrande över betänkandet Delningsekonomi på användarnas villkor (SOU 2017:26)
(Ert dnr Fi2017/01645/KO)

Lunds universitet har anmodats att lämna synpunkter på rubricerad remiss. Universitetet avger härmed följande synpunkter som utarbetats av docent Eva Lindell Franz vid juridiska fakulteten.

Identifierade problem

I betänkandet identifieras en rad problem som, ur ett användarperspektiv, kan uppkomma vid en delningsekonomisk transaktion;

- I stor utsträckning saknas civilrättsliga lagregler som anger vilka rättigheter och skyldigheter parterna har i förhållande till varandra.
- Begreppet näringsidkare är oklart vilket medför att det kan vara svårt att avgöra när ett avtal bör omfattas av konsumenträttsliga regler.
- De försäkringar som förekommer på marknaden täcker inte alltid de risker användarna kan komma att utsättas för.
- Det brister i informationen om i vad mån befintliga försäkringsprodukter omfattar de risker användarna exponerar sig för.
- I händelse av tvist är användarna hänvisade till att vända sig till allmän domstol (detta gäller dock inte om den som tillhandahållit tjänsten, eller egendomen, är att anse som näringsidkare, då det kan bli aktuellt att använda sig av Allmänna reklamationsnämnden).

De problem som särskilt lyfts fram i relationen mellan användare och plattformsinnehavare är följande.

- Ofta saknas information om hur användaren kan komma i kontakt med plattformsinnehavaren.
- Det kan vara svårt att få klarhet i vad det kostar att använda sig av webbtjänsten.
- Det är inte ovanligt att det brister ifråga om information avseende vilket ansvar användarna har i förhållande till varandra, liksom om följderna av att den som tillhandahåller en tjänst eller egendom blir att betrakta som näringsidkare.
- Det är heller inte ovanligt att det saknas information om vad som gäller ifråga om de skatterättsliga konsekvenser som kan uppkomma för den som tillhandahåller egendom eller tjänster via plattformen.

Förslag till åtgärder

Med hänvisning till det framtagna empiriska materialet konstateras det att det än så länge är en begränsad grupp privatpersoner som utnyttjar möjligheten att köpa tjänster och/eller hyra egendom av en annan privatperson som lokaliserats med hjälp av en digital plattform. Detta antas bl.a. ha sin förklaring i att många känner osäkerhet inför vad som gäller vid den här typen av transaktioner. Trots det sagda anses det inte föreligga ett behov av att i nuläget införa civilrättslig lagstiftning.

Som ett alternativ till lagstiftning förordas istället att Konsumentverket utarbetar standardiserade avtal som kan användas av parterna. Vidare framhålls att Konsumentverket även bör vara aktivt ifråga om att lämna användarna vägledning om vad som gäller när man deltar i en delningstransaktion.

Avsaknaden av ett lämpligt tvistelösningsförfarande antas också ha betydelse för att många tvekar inför att ge sig in i affärer med en annan privatperson. Inte heller i detta fall förordas några särskilda åtgärder.

I betänkandet fastslås dock att om man vill att delningsekonomin ska växa bör vissa trygghetskapande åtgärder vidtas.

Det framhålls att det i första hand ankommer på plattformsinnehavarna att företa trygghetsförstärkande åtgärder.

Även ifråga om de försäkringsrättsliga problem som identifierats förordas att det överläts på branschen att ta ställning till hur ett eventuellt behov av försäkringsskydd ska tillgodoses.

Vad gäller den marknadsrättsliga regleringen anses denna vara väl lämpad för att komma till rätta med oskäliga avtalsvillkor samt med de brister i informationen som framkommit i det empiriska materialet.

Sammantaget kan konstateras att förslagen i betänkandet i hög grad går ut på att man bör förlita sig på marknadskrafterna och på självreglering som metod för att förstärka användarnas känsla av trygghet.

Synpunkter på utredningens förslag

Avtalstypens betydelse

Lunds universitet anser inledningsvis att det är viktigt att göra en tydlig åtskillnad mellan å ena sidan avtal om köp av rena tjänster (arbete) och å andra sidan avtal som avser hyra av lös eller fast egendom. Medan den verksamhet de digitala plattformarna ägnar sig åt i det förra fallet kan komma i konflikt med arbetsrättslig lagstiftning är detta något som inte alls har samma relevans vid hyra av fast eller lös egendom. Syftet med att organisera utbudet via en digital plattform skiljer sig radikalt åt i de båda fallen. I betänkandet påpekas förvisso att det har ifrågasatts om s.k. "on-demandplattformar", dvs. plattformar som tillhandahåller arbetskraft, verkligen ska anses omfattade av begreppet delningsekonomi. I dessa fall handlar det snarare om ett nytt sätt att organisera arbetslivet än om att dela på underutnyttjade resurser. Detta förhållande får dock inga återverkningar på de förslag som presenteras. Lunds universitet vill i sammanhanget framhålla att frågan om vad det är som tillhandahålls via plattformen bör få betydelse för hur

användarnas rättigheter respektive skyldigheter regleras och menar därmed att det är en brist att inte detta förhållande uppmärksammas i betänkandet.

Behovet av lagstiftning

Av betänkandet framgår att relativt många, som *inte* utnyttjat de digitala plattformarna, motiverar detta med att man är osäker på hur man "gör om något går fel" samt att man inte känner sig "helt trygg". Som påpekats ovan anses det trots detta i dagsläget inte föreligga något behov av lagreglering.

Enligt Lunds universitet är perspektivet i betänkandet alltför snävt. Det finns ingen anledning att göra åtskillnad mellan avtal som ingåtts med hjälp av en digital plattform och andra avtal om köp av tjänster. Vidgar man diskussionen till att omfatta köp av tjänster i allmänhet framstår problematiken i en annan dager. Tjänsteproduktionen har efter hand kommit att få allt större betydelse för den svenska BNP. Bortsett från konsumenttjänstlagen (1985:716), som endast är tillämplig på vissa typer av tjänster, och som tillika endast gäller mellan näringsidkare och konsument, är tjänstesektorn civilrättsligt sett fortfarande i princip i avsaknad av specialreglering. Det har utarbetats två utmärkta lagförslag av Bertil Bengtsson angående köpa av tjänster, det ena avseende hyra av lös sak (se Ds 2010:24) och det andra avseende hotelltjänster (Ds 2011:8). Förslagen, som tar sikte på avtal mellan näringsidkare och konsument, har ännu inte lett till någon lagstiftning. Enligt Lunds universitets mening hade det varit lämpligt att anta de båda lagförslagen samt att i samband med detta utreda om inte en del av de föreslagna reglerna skulle kunna göras tillämpliga i dispositiv form på avtal mellan privatpersoner. På motsvarande sätt borde man kunna överväga om inte vissa regler i konsumenttjänstlagen skulle kunna tillämpas på avtal mellan privatpersoner.

Att det i så stor utsträckning saknas civilrättslig specialreglering inom en så viktig sektor som tjänstesektorn måste, enligt Lunds universitet, anses vara anmärkningsvärt.

Särskilt om skadeståndslagens tillämplighet

I avsaknad av lag diskuteras i betänkandet vilka principer som kan anses tillämpliga på delningsekonomiska avtal mellan privatpersoner. I sammanhanget berörs i vad mån skadeståndslagen (1972:207) är tillämplig mellan användarna. Av betänkandet framgår att det råder en osäkerhet om ett avtal i brist på reglering bör fyllas ut med hjälp av skadeståndslagen, eller om man istället bör använda sig av s.k. allmänna principer om skadestånd i kontraktsförhållanden. De resonemang som förs illustrerar väl den osäkerhet om rättsläget som föreligger och utgör ytterligare ett argument för att bistå parterna med en tydlig lagreglering.

Begreppet näringsidkare

I betänkandet konstateras att frågan om vilka regler som ska gälla mellan användarna bl.a. är beroende av om den av de båda som tillhandahåller tjänsten är att anse som näringsidkare.

Betraktas tillhandahållaren som näringsidkare kan konsumentskyddande regler och principer bli tillämpliga parterna emellan. Vidare betyder detta att dennes konsumentförsäkring inte kommer att omfatta vare sig den egendom som berörs av transaktionen, eller det ansvar som kan aktualiseras av att det exempelvis funnits

ett fel i uttyrd egendom. Vidare kan en eventuell skiljeklausul i avtalet mellan parterna komma att ogiltigförklaras (jfr lag 1999:116 om skiljeförfarande 6 §).

Innebörden av begreppet näringsidkare har således stor praktisk betydelse för den som ger sig in i en delningsekonomisk transaktion. Trots den osäkerhet som råder ifråga om begreppets innebörd förordar betänkandet ingen särskild legaldefinition för delningsekonomens räkning. Lunds universitet menar att de argument som anförs till stöd för att man inte bör ha en specialregel för delningsekonomens räkning, exempelvis att det kan leda till gränsdragningsproblem samt att det inte framstår som rimligt att omständigheterna att avtalsparterna funnit varandra via en digital plattform motiverar en särbehandling, framstår som rimliga och har däremot inget att invända mot den slutsats som presenteras.

Det kan emellertid tilläggas att det är önskvärt att det försäkringsskydd som lämnas i en vanlig hem- eller vagnskadeförsäkring avgränsades på ett tydligt sätt så att parterna kan överblicka vilken risk man tar. Inget hindrar ju att det i ett försäkringsavtal anges att den försäkrade inte betraktas som näringsidkare så länge omsättningen av dennes verksamhet inte överskrider ett i avtalet angivet tröskelvärde. Som påpekats tidigare är detta dock en fråga för försäkringsbranschen att ta ställning till.

Avtal utarbetade av Konsumentverket

I stället för att föreslå speciallagstiftning förordas i betänkandet att Konsumentverket får i uppdrag att utarbeta standardiserade avtal som kan användas av parterna i en delningstransaktion.

Vidare föreslås att Konsumentverket aktivt engagerar sig i att lämna vägledning om rättsläget såväl vad gäller relationen mellan användarna som om dessas förhållande till den som ansvarar för plattformen.

Även om Lunds universitet instämmer i att det är viktigt att det finns väl utformade avtal att tillgå för parterna kan det ifrågasättas om det ligger inom ramen för Konsumentverkets uppdrag att utarbeta avtal som ska användas mellan privatpersoner. Detsamma kan för övrigt sägas ifråga om åtagandet att informera dessa privatpersoner om deras inbördes rättigheter och skyldigheter. Enligt förordning (2009:607) med instruktion för Konsumentverket, har Konsumentverket ansvar för olika konsumentskyddande åtgärder (jfr 1 och 3 §§). Konsumentverket ska således bistå konsumenter, inte privatpersoner.

Twistelösningsförfarandet

Lunds universitet instämmer i att det inte är lämpligt att utvidga Allmänna reklamationsnämndens behörighet så att nämnden tillåts pröva tvister mellan privatpersoner. Någon form av förenklat förfarande torde dock vara påkallat om man vill främja tillväxten inom delningsekonomin. En möjlighet är att parterna rekommenderas att komma överens om att använda sig av skiljeförfarande i händelse av framtida tvister. Detta är i sådant fall något som kan regleras i de förslag till standardavtal som eventuellt kan komma att utarbetas.

Plattformsinnehavarens ansvar

Som framkommit har betänkandet sitt fokus på relationen mellan användarna av en digital plattform. I viss mån berörs dock även användarnas relation till plattformsinnehavaren. I denna del koncentrerar sig betänkandet i huvudsak på de

marknadsrättsliga aspekterna, och då främst på vilken information som användarna får tillgång till samt på de villkor som kan förekomma i avtalen mellan användarna och plattformsinnehavarna. Vissa civilrättsliga frågeställningar berörs översiktligt. Exempelvis redogörs för vad som kan krävas för att den som svarar för plattformen ska kunna betraktas som part i ett avtal med den som hyr något, eller som köper en tjänst via dennes hemsida.

En fråga som knappast berörs alls är emellertid vilket skadeståndsansvar plattformsinnehavaren kan tänkas ha för den händelse att en inhyrare (eller en köpare av en tjänst) drabbas av en skada. Ett skadeståndsanspråk riktat mot plattformsinnehavaren kommer i sådant fall i allmänhet att grunda sig på att skadan orsakats av passivitet. I avsaknad av författningsstöd är det svårt att se att plattformsinnehavaren skulle ha någon plikt att ingripa mot att farlig egendom, eller en farlig tjänst, tillhandahålls på dennes plattform. I sammanhanget kan erinras om att enligt lag (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor föreligger en viss skyldighet att hålla skäligen kontroll över den information som läggs ut. Syftet med denna kontroll är dock att motverka straffbara handlingar. Enligt Lunds universitet finns det skäl som talar för att ålägga plattformsinnehavaren en skyldighet att ingripa inte bara för att motverka den typ av straffbara handlingar som definieras i lag om ansvar för elektroniska anslagstavlor utan även när denne insett eller måste ha insett att det som saluhålls kan orsaka person- eller allvarlig sakskada.

Ansvar för tillhandahållna standardavtal

Det är inte ovanligt att det på en plattform förekommer standardavtal som parterna kan använda sig av när de ingår avtal med varandra. I betänkandet konstateras att dessa avtal är av skiftande kvalitet. Frågan om vilket ansvar plattformsinnehavaren kan ha för eventuella brister i avtalen berörs inte. Det kan diskuteras om det här kan uppkomma ett rådgivaransvar för plattformsinnehavaren. I avsaknad av lag är rättsläget dock oklart. Problematiken är emellertid inte ny och heller inte unik för den här analyserade typen av avtal. Som enskild företeelse motiverar därmed inte delningsekonomiska transaktioner en särskild lagreglering i just denna del.

Ansvarsfrågan kan naturligtvis lösas i avtalet mellan plattformsinnehavaren och användaren. I betänkandet framkommer också att det förekommer mer eller mindre långtgående ansvarsfriskrivningar i avtal som tillhandahålls. Av betänkandet framgår att det kan finnas anledning att ifrågasätta skäligheten i dessa friskrivningar. Lunds universitet anser, i likhet med vad som framkommer i betänkandet, att Konsumentverket bör vara uppmärksam på hur ansvarsfrågan regleras.

Sammanfattande kommentarer

Sammanfattningsvis kan sägas att Lunds universitet förordar att man utformar ett regelverk för köp av tjänster i allmänhet. De lagförslag som lagts fram i Bertil Bengtssons båda utredningar (Ds 2010:24 samt Ds 2011:8) utgör då ett utmärkt underlag för en sådan lagstiftning.

Lunds universitet instämmer i att det inte är lämpligt att arbeta med ett speciellt näringsidkarbegrepp inom ramen för delningsekonomin.

Även om Lunds universitet finner förslaget om att Konsumentverket ska utarbeta passande standardavtal välmotiverat, kan det ifrågasättas om det faller inom ramen för myndighetens verksamhet att ägna sig åt att hjälpa och råda privatpersoner ("icke-konsumenter").

Lunds universitet instämmer också i att det inte är lämpligt att utvidga Allmänna reklamationsnämndens behörighet till att omfatta tvister mellan privatpersoner.

Även om betänkandet fokus ligger på att analysera relationen mellan användarna och det eventuella behovet av lagstiftning i detta led, hade det varit önskvärt att man fördjupat sig mer i plattformsinnehavarens ansvarssituation. Frågan om plattformsinnehavarens skyldighet att kontrollera utbudet på plattformen kan behöva utredas.

Vad gäller de försäkringsrättsliga frågor som lyfts fram i betänkandet instämmer Lunds universitet i att man får förlita sig på att försäkringsbranschen självmant tar sig an de problem som föreligger. Det kan dock tilläggas att det kan vara en uppgift för Konsumenternas Försäkringsbyrå att övervaka utvecklingen på detta område.

Beslut

Beslut att avge detta yttrande har fattats av undertecknad rektor i närvaro av förvaltningschef Susanne Kristensson efter hörande av representant för Lunds universitets studentkårer och efter föredragning av docent Eva Lindell Franz.

Torbjörn von Schantz

Eva Lindell Franz
(Juridiska fakulteten)